

UDK 340.1:347.9:34(091)

ZBORNIK ZNANSTVENIH RAZPRAV - LXXV. LETNIK, 2015, STRANI 67-101

*Dr. Aleš Novak****Imago iudicis, štiri podobe iz idejne zgodovine sojenja***

Razprava opisuje spreminjanje razumevanja sodnika v zahodni pravni misli. Za izhodišče si vzame slavno Montesquieujevo misel, ki sodnika prikazuje kot »usta, ki izgovarjajo besede zakona«. V nasprotju s splošnim prepričanjem, da opisuje kontinentalnega sodnika, pa avtor dokazuje, da je Montesquieu v opis vtkal svoje razumevanje vloge angleškega sodnika. Njegov portret se v veliki meri sklada s samorazumevanjem angleškega sodnika tistega časa (in še dolgo po tem). Postopno pa so Montesquieujevo podobo pričeli razumeti kot metaforo pretirano formalističnega pristopa k sodnemu odločanju, kar je kmalu sprožilo odziv. Reakcijo še najbolj uteleša nadvse vplivno nemško svobodnopravno gibanje, ki si je prizadevalo za priznanje ustvarjalnega vidika sodniškega odločanja. Pri tem so imeli pred očmi kot zgled svoje razumevanje sodnika v sistemu *common law*, čeprav je bilo to v nasprotju s tem, kako so angleški sodniki sami dojemali svojo vlogo. V naslednjih desetletjih se je nezadovoljstvo nad tedaj prevladujočim mehanicističnim pojasnjevanjem sodnega odločanja razširilo tudi na Združene države in spodbudilo nastanek ameriškega pravnega realizma. Realisti so v veliki meri prevzeli »program« svobodnopravnega gibanja, skupaj s prepričanjem, da je sodniško odločanje nujno ustvarjalno. To prepričanje pa je še danes osrednja prvina sodobnih teorij o sodniškem odločanju.

Ključne besede: sodnik, Montesquieu, delitev oblasti, deklaratorna teorija, svobodnopravno gibanje, svobodnopravna šola, ameriški pravni realizem, formalizem